

Sözlü Tarih ve Bir Yerel Tarih Yazımı Denemesi: Urfa Horoz Köyü *

Oral History and An Essay on Local History: Horoz Village, Urfa

Özlem Kutkan^a

^aDr. Öğretim Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu, Türkiye, okutkan@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1202-7246

ÖZ

Bu araştırma, Şanlıurfa iline bağlı Horoz köyüne ilişkin sözlü tarih tekniğinin uygulandığı sosyal tarih yazımına kısmi bir katkıda bulunmayı hedeflemiştir. Söz konusu ilgi, 2009 yılı saha araştırmasında Abdurrezzak Horoz ile tanışılmasının ardından ortaya çıkmış ve araştırma sürecinde köyde bulunan türbeler, cami ismi ve köy isminin bir bütünün parçaları oldukları görüldüğünde köy sakinleri ile sözlü tarih çalışmasının derinleştirilmesine karar verilmiştir. Ardından Abdurrezzak Horoz'dan şecere belgesinin fotokopisi temin edilmiş, ayrıca Osmanlı Arşivi'nde yer alan çeşitli arşiv belgelerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle bir nesil daha geçmeden Urfa kırsalındaki incelemeler, mülakatlar aracılığı ile ulaşılabilecek bilgilerin nitelikleri ve süreçteki aşamalara değinilerek bölgenin sözlü tarih açısından taşıdığı öneme dikkat çekilmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Horoz Köyü, Urfa, Osmanlı, Sözlü Tarih, Yerel Tarih.

ABSTRACT

This study aims to partially contribute to the social history of Horoz Village Urfa by using oral history method. An interest in this study emerged following a meeting with Abdurrezzak Horoz during a fieldwork conducted in 2009. Upon realizing the consistency in the names of the village and a mosque and shrine within, which seemed to be constituting different parts of a whole, it was decided that an in depth oral history study should be carried out with the help of the villagers. After obtaining some basic genealogical information from the families, a thorough research effort was launched, the information was submitted to numerous archives, including the Ottoman Archive, to try and bring the relevant clues to light. A special consideration was given to the quality of information obtained from the in-depth interviews with the villagers, and to the steps taken in the evaluation process. This current study concentrates on revealing the self-understanding of a province before being lost to another generation.

Keywords: Horoz Village, Urfa, Ottoman, Oral History, Local History.

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

1. GİRİŞ

Bu araştırma*, yerel hafıza, geleneksel yaşam koşulları ve aşiret yapısının devam ettiği bir bölgede kurulan Horoz köyüne ilişkin sözlü tarih tekniğinin kullanıldığı bir yerel tarih yazımına katkıda bulunmayı ve bu bağlamda bölgeye dikkat çekmeyi hedeflemektedir¹. Günümüzde Şanlıurfa'nın Eyyübiye merkez ilçesi sınırları içerisinde olan köyün varlığı, XIX. yüzyılın son çeyreğinde salnameler üzerinden de okunabilmektedir. Söz konusu kayıtlarda Harran'ın nahiye statüsünde Urfa merkez kazasına bağlı olduğu dönemlerde köyün, bazı tarihlerde “Hurus” olarak da kayıt altına alındığı da görülmüştür².

Konuya duyulan ilgi ise 2009 yılında Şanlıurfa'da yürütülen saha araştırmasında Horoz Ailesi mensuplarından Abdurrezzak Horoz Bey ile tanışılmasının ardından edinilen bilgiler üzerinden ortaya çıkmıştır. Nitekim, ilk aşamada soy isimlerinin köy ismi ile aynı oluşu dedelerine ait olduğu ifade edilen türbelerin ve mezarlıkların varlıkları, köyde aileye duyulan belirgin saygı /canlı hatıralar, aslı kaybolmuş olmakla birlikte bir şecere fotokopisi ve Ubade Aşireti³ dönem tanıklarından Hamdi Bozkurt Bey⁴ ile görüşme fırsatının elde edilebilmiş olması bilhassa hatıraların daha taze olduğu II. Abdülhamid Dönemi'ne ait bir yerel tarih inşası hedefinin ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur.

Araştırma aynı zamanda seyyidler ve tarikat şeyhlerinin⁵ yaşamları ve kendilerine duyulan kabuller üzerinden şekillenen bir sosyal tarih çalışması niteliğini de taşımaktadır. Son olarak, söz konusu çalışmada aile şeceresinin doğruluğunun sınımanmasına ilişkin bir hedefin belirlenmediği, bundan ziyade söz konusu şecerenin sahihliğine duyulan inanç ve kabul üzerinden köydeki yaşanmışlıklara ilişkin kesitlere ulaşılmak istendiği belirtilmelidir.

2. BİR ŞEYH, BİR KERAMET: ŞEYH HÂMED

Urfa'nın yaklaşık 27 kilometre güneydoğusunda yer alan Horoz Köyü, Cüllâb nehrinin bereketli sularının aktığı⁶ halkının ağırlıklı olarak Arapça konuştuğu, kış ve bahar mevsimlerinin yumuşak geçtiği ve cins-i feres, öküz, inek, koyun, keçi, deve gibi evcil hayvanların yanında tavşan, ceylan, toy, turna, kurt, çakal ve tilkilerin yaşadığı bir bölgededir⁷. Bir gün buraya Marandı Ailesi'nden birkaç şeyh gelir ve Hâmed'e⁸ “Seyyidlik iddiasında bulunmuşsun, o zaman kerâmetini görelim” derler. “İnşâallah seyyidiz” diyen Hâmed, “Uzak yoldan geldiniz, yemeğinizi yiyecekseniz varsa kerametimizi o zaman gösterelim” der. Yemeğe otururlar

*Metni okuyan ve kıymetli görüşlerini paylaşan merhum hocam Prof. Dr. Salim Cöğce'ye, harita çalışmasında Doç. Dr. Celalettin Duran ve şecerenin anlamlandırılmasında verdiği destekten ötürü öğretim görevlisi Mahmud Ansari'ye teşekkür ederim. Bu makale, III. Uluslararası Osmanlı Sancağından Cumhuriyet Kentine Urfa Tarihi Sempozyumu 6-8 Nisan 2018/Şanlıurfa Sempozyumu'nda sunulan *Sözlü Tarih ve Bir Yerel Tarih Yazımı Denemesi: Urfa Horoz Köyü* başlıklı bildirinin geliştirilmesiyle oluşmuştur.

¹ Herodotus ve Thukydides'ten itibaren tarih yazıcılığında kullanılan sözlü tarih, Ortaçağ ve yazılı kayıtların arttığı Rönesans'ta da yardımcı bir kaynak olarak kullanılmıştır. XIX. yüzyılda ise tarihin akademik bir disiplin haline gelmesi ile sözlü tarih kullanımına duyulan ilginin ortadan kalktığı görülmüş, ancak söz konusu kesintiye takiben 1920'li yıllarda mülakat yönteminin sosyal bilimlerde önemli bir araştırma aracı haline gelmesiyle akademik tarihten sözlü teknikler kabul görmeye başlamıştır (Tosh, 1997: 190-212). XX. yüzyılda kayıt tekniklerinin modernleşmesini takiben 1948 yılında Columbia Üniversitesi'nden Alan Nevins ilk sesli tarih projesini gerçekleştirmiş ve ardından haff makinelerin icadı ile sözlü tarih çalışmaları farklı bir ivme kazanmıştır. Sözlü tarih ve mülakat yöntemlerine ilişkin ayrıntılı bir çalışma için bkz. (Yow, 2005) Türkiye'de yayınlanan sözlü tarih çalışmalarına ilişkin olarak bkz. (Counce, 2011; Özkaya, 2017).

² *Sâlname-i Vilâyet-i Haleb*, 1284:143'te Horoz; *Sâlname-i Vilâyet Haleb*, 1285: 193; *Sâlname-i Vilâyet Haleb*, 1286; *Sâlname-i Vilâyet Haleb*, 1288:134'te ise Hurûs olarak yazılmıştır. 1330 yılı *Haleb Sâlnamesi*'nde köy isminin tekrar Horoz olarak kaydedildiğini görüyoruz (*Sâlname-i Vilâyet Haleb*, 1330:397). Harran Üniversitesi Arap Dili ve Belâgati uzmanı Abdulkhakim Önel ile yapılan görüşmede köy isminin iki vav ile yazılmış olmasına rağmen yöre halkınca sesli harflerin kısa olarak yani “Hûrûs” olarak değil de “Hurus” olarak ifade edildiği öğrenilmiştir. Hurus isminin Türkçeleştirilmiş biçimi ise Horoz'dur.

³ Ubade Aşireti, Şanlıurfa'nın kalabalık aşiretlerinden biridir. Genel Urfa merkez ve Akçakale ilçesinde oturur. Bu aşiretin aslı ile ilgili birçok çelişkili bilgi bulunmaktadır. Günümüzde Irak, Suriye, Ürdün gibi birçok ülkeye dağılmış Übadelerin seyyid oldukları iddia edilmektedir. Bazı tarihçiler ise sözkonusu aşiretin köklerini Musuyat adlı bir aşirete dayandırırken bir kısım tarihçiler ise bu aşiretin aslını Rufailere dayandırmaktadır. Konuya ilişkin farklı görüşler için bkz. (Bozkurt, tarihsiz: 225-226).

⁴ Eyyübiye Nüfus Müdürlüğü'nden alınan nüfus kayıt örneğinde Hamdi Bozkurt'un resmi doğum tarihi 1922'dir. Ayrıca ismi “Hamade” olarak kayıtlıdır. Ancak asıl doğum tarihinin çok daha erken olduğu hem kendisi hem de köylüler tarafından ifade edilmiştir. Nitekim Urfa kırsalında nüfus cüzdanlarının çocuklarının doğumlarının üzerinden yıllar geçtikten sonra hatta birkaç çocuğun doğumunun ardından toplu olarak çıkarılması için ebeveynlerinin nüfus idaresine gittikleri yöre halkınca aktarılmaktadır. Bu bağlamda aktarılan uç örneklerden biri de 20'li yaşlarda baba olduktan sonra doğan çocuklarına nüfus kağıdı çıkarmaları gerektiğinde ilk kez nüfus idaresine başvuranların olduğudur. Söz konusu kabul üzerinden Hamdi Bozkurt'un dönem tanıklığı, Habeş el Hac 1916 yılında vefat ettiği kabul edildiği düşünülecek olursa bu dönemin kendisinin çocukluk evresi ile örtüştüğü düşünülmektedir.

⁵ Osmanlı İmparatorluğu din tarihinin Osmanlı tarih yazıcılığında henüz fazla rağbet görmediğini belirten Ocak, Osmanlı kurumları tarihi içerisinde daha çok şeyhülislâmlık ve ulema konuları ile bağlantılı olarak konunun zaman zaman işlendiğini, ancak bunun din tarihi olarak değerlendirilemeyeceğini ve hiç olmazsa başlangıcından Tanzimat'a kadar bir bütün olarak sosyal hareketlere veya düşünce akımlarına dönüşen din ve tasavvuf hareketlerinin Osmanlı sosyal tarihinin bir parçası olarak ele alınmasına ihtiyaç duyulduğunu belirtir (Ocak, 2012: 84-95); Kılıç da toplum tarihinin kurulabilmesi için egemen sınıfların yanında farklı sosyal grupların da sistemli incelenmesi ve bu bağlamda seyyid ve şeriflerin söz konusu zümreler arasında değerlendirilmesi gereklilikleri üzerinde durur (Kılıç, 2005: 12). Osmanlı Urfa'sı tasavvuf çalışmalarına yönelik son dönem araştırmaları arasında Kadiri, Halveti ve Nakşibendi tarikatlerinden icâzet almış olan Erbilli El-Hâc Abdülkâdir Efendi'nin mutasavvıf kimliği yer almaktadır. Bkz. (Taş, 2018: 197-217).

⁶ *Sâlname-i Vilâyet-i Hâleb*, 1318: 352; Abdurrezak Horoz, 2010 yılı saha araştırması.

⁷ *Sâlname-i Vilâyet-i Hâleb*, 1318: 352.; *Sâlname-i Vilâyet-i Hâleb*, 1319: 419.

⁸ Hamed Ceycey'in seyyidliğinin kanıtı için hazırlanan şecere ise 1795 tarihlidir.

tavuklu pilav yapılır. Yemekte pişmiş tavuklara “Kumbî’iznillah Allah’ın izniyle kalk” diyen Hâmed’in sözüyle pişmiş tavuklar yeniden canlanır ve Şeyh Hâmed ve ailesi bu kerâmetin ardından Arapçada Cece olarak anılmaya başlarlar. Nitekim artık Şeyh Hâmed tavukları kaldıran zattır⁹.

3. SOSYAL YAŞAM VE MENKİBELER: BİR SEYYİD VE HAMİDİYE KUMANDANI, HABEŞ EL HÂC

Orta boylu, geniş omuzlu, yapılı, esmer, sinirlendiğinde keskin bakışları olan ancak kadınlara karşı utangaç ve bir sorun olduğunda etrafına güven veren ince sesli bir kişiydi, Habeş el Hac¹⁰. Şeyh Hacı İsa’nın oğludur. Hamidiye subayıdır aynı zamanda. Biri zulme uğradığında ona müracaat edilir. Hamdi Bozkurt’un hafızasında sakalsızdır, yani devamlı tıraş olmaktadır. Ata binen, silah kullanmayan heybetli ve yetenekli Hamidiye subayı bir yere gelince insanlar saklanır ve birini çağırınca kadar çıkan olmazdı. Göreve giderken askeri kıyafet ile görülen Habeş el Hâc, normal hayatta ise sivil kıyafetlidir. Atın üzerinde devriye gezerken sadece kılıcı vardır ve askerlerinin çoğu da atlıdır, ayrıca asker gerektiğinde Urfa’ya haber veriliyor. Bir sorun olduğunda ise askerler onu ön cepheye almak istemiyorlardı¹¹.

Horoz Köyü, Habeş’in köyü olarak da adlandırılıyor. O zamanlar öküzlerle çift sürülür, ekinler orak veya el ile yolunurdu. Düğünlerde, gelinler deve, erkekler at üzerinde gelirlerdi. Etli bulgur pilavı pişirilirdi. Hamdi Bozkurt, içkiyi duymamıştır görmemiştir. Yarı göçebe bir hayat tarzı vardır. Harran’ın yaylası olduğu anlaşılan Tek Tek Dağları’na baharda gidilir, kışın dönülürdü. Ubade Aşireti ile ilişkiler oldukça güçlüdür. Bu dönemdeki ibadet ise defli zikirdir. Bölge, Habeş el Hac döneminde tamamen sükûnete uğramıştır. Her gece Habeş El Hac’ın odasının önünde bir kişi nöbet tutmaktadır. Horoz Köyü’nde aynı zamanda geceleri sohbetlerin yapıldığı bir köy odası vardır.

Yukarıda olağan hayat akışı içinde aktarılan Habeş el Hâc, yöre halkının hafızasında aynı zamanda kerâmetler gösteren zât olarak da kabul ve yer edinmiştir. Bunlardan özellikle, kurşunlanma hadisesi ön plandadır. Anlatılanlara/inanışa göre, Habeş El Hâc yanında oğlu ve hizmetkârı ile Urfa’dan Horoz köyüne faytonla ilerlerken güzergâhı üzerinde bulunan Mamuca köyünde hasmı tarafından defalarca kurşunlanmıştır. Olay yerinden yükselen sesleri duyan ve toz bulutlarını gören Horoz Köyü sakinleri hızla köye geldiklerinde Habeş El Hac’ın sessizce ayağa kalktığını, kuşağını açtığında tüm kurşunların yere döküldüğünü, hizmetkârının hayatını kaybettiğini, oğlunun ise kolundan yaralandığını görürler.

Yine köylüler ve Rifâi Şeyhi Abdurrahman Özcan ile yapılan görüşmelerde otururken zaman zaman kendisine hal geldiğinde bir kuyudan girip diğerinden belirme gibi olağanüstü haller sergilediği anlatılarının kendilerine ulaştığını ifade etmişlerdir¹². Ayrıca, Hamdi Bozkurt’un, Habeş el Hac’ın bulunduğu yerde sürekli verilen yemeklerden yiyenlerin şifa buldukları ve sorunlarının yine Hâbeş el Hâc’ın yazdığı muska veya kâğıtlarla bittiği yönünde kabullerin var olduğunu ifade ettiği eklenmelidir.

Bu bağlamda son olarak Habeş el Hâc’ın nereye defnedildiğinin ailesi tarafından bilinmediği ifade edilebilir.

4. RESMÎ KAYITLAR VE KISA BİR TARTIŞMA

Konuya ilişkin bulguların arşiv belgeleri üzerinden değerlendirilmesi şüphesiz daha güçlü ve mukayeseli ifadelerde bulunulmasına imkân tanıyacaktır¹³. Ancak, burada farklı sorun ya da koşullar ile karşı karşıya kalınmıştır. Bunlar, taşra hayatına ilişkin kayıtların varlığı ya da ulaşılabilirliği – mevcut iseler ilgili tarihte ne ölçüde arşiv kayıt sistemine geçtikleri – ve taşra merkez ilişkisi üzerinden tutulan farklı kaynakların kısa bir zamanda dikkatli taranması meseleleridir ve doğal olarak bir takım tercih ve öncelikler üzerinden hareket edilmiştir.

Bu bağlamda önceliğin aileden temin edilen şecere belgesine (fotokopisi) verildiği ifade edilebilir. Şecerede ismi geçen kişilerin köyde mezar ve türbelerinin yer alması bugün konunun ele alınmasındaki anlamı arttırmaktadır. Ancak, şecerenin Nakib’ül Eşraf kayıtları üzerinden mukayesesi ise söz konusu kayıtların niteliğinden ötürü gerçekleşmemiştir. Bu nedenle detaylara ulaşılamamıştır. Nitekim dönemimizle ilgili defterlerde yer alan kayıtların ağırlıklı olarak Nakib’ül Eşraf kaymakamlarının isimleri, tayin ve ölümleri gibi meseleler üzerinden tutulduğu görülmüştür¹⁴.

Bu araştırma kapsamında ortaya çıkan ilginç bir gelişmenin de gerek aile gerekse köyde hâkim olan bir kanaatin farklı bir tarihsel geçmiş/realite ile yüzleşmiş olmasıdır. Nitekim yörede köy isminin Horoz olarak adlandırılmaya başlanmasının Şeyh Hâmed’e atfedilen tavuk/horoz menkıbesinin ardından gerçekleştiği yönünde bir kanaat hâkimdir. Oysa Horoz isimli bir köyün

⁹ Hüseyin Alaş ile 2009 yılı, Urfa merkez doğumlu Rifâi Dergâhı Şeyhi Abdurrahman Özcan 2018 yılı, Abdurrezzak Horoz ile 2009, 2010, 2018 yılları ve Horoz Köyü eski muhtarı Mehmet Horoz ile 2010 yılında yapılan görüşmeler. Aşiret, Cêce (جَجَجَة) veya Cêcât (جَجَجَات) adıyla bilinir. Bu isim Arapçadaki تَجَجَة/tavuk kelimesinden gelmektedir. Bu kelime Harran lehçesinde ism-i tasgîr (küçültme ismi) yapılarak Dcêce (دَجَجَجَة) olarak çevrilmiş, zamanla dal harfi düşerek Cêce (جَجَجَة) şeklinde kalmıştır. Lehçe ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Önel, 2018: 107-139).

¹⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Alt Üst Soy Belgesi’ne göre “Habeş” 1872 yılında doğmuş; 1916 tarihinde ise vefat etmiştir.

¹¹ Hamdi Bozkurt’un belleğinden Habeş el Hac ve dönem tasviri, 2010 yılı saha araştırması.

¹² Urfa merkez doğumlu Rifâi Dergâhı Şeyhi Abdurrahman Özcan ile yapılan görüşme, 2018.

¹³ (Kılıç, 2015: 15-22)’de konuya ilişkin ana kaynakları genel itibarı ile şu şekilde belirlemiştir: Nakibü’l-êşraf Defterleri, Seyitlikle İlgili Muhtelif Belgeler, Mühimme Defterleri, Şer’iyye Sicilleri, Tahrir Defterleri, Menakıbnameler, Vekayinameler, Siyasetnameler, Seyahatnameler, Biyografi Eserleri, Şuara Tezkereleri, Destani Eserler.

¹⁴ (Ayдын vd., 2006: 38-39)’uncu sayfalarda yer alan katoloğa uygun olarak tarama yapılmıştır. Bu doğrultuda, 101, 102, 103, 104, 105 ve 106 nolu defterler incelenmiştir.

varlığından en azından XVI. yüzyıldan itibaren haberdarız¹⁵. Konuya farklı yaklaşımlarla katkıda bulunabileceği muhakkaktır. Bunlardan biri de XIII. Yüzyıldan itibaren Irak üzerinden Anadolu'ya gelen Arap Aşiretleri'nden bir bölümünün Kadiriliğe mensup olmaları ve Şeyh Abdülkadir Geylani'ye atfedilen tavuk kerametinin kabul görüşü üzerinden kendisine inanan zâtların yerleşim birimlerine bu adı vermiş olmaları ve benzer kerametleri göstermiş olmalarının doğal karşılanması ve sonrasında Şeyh Hamed'e duyulan saygı ile yakın tarihteki hatıraların daha baskın gelmesi ve bunun üzerinden köy ismi başlangıç sürecinin ilişkilendirilmesi olabilir¹⁶.

5. SONUÇ

Resmi kayıtların yetersiz kaldığı, bazı hallerde tutulmadığı mekân, dönem ve hayatlara ilişkin eksiklerin giderilmesi ve mukayeseler için başvurulmuş sözlü tarih tekniğinin uygulandığı bu çalışma ile bir yerel tarih yazımı hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, Harran İlçesi'nde türbeleri, mezarları, şeceresi, halk anlatıları, aile soy ismi ve köy isminin anlamlı bir bütünü parçaları olabileceği düşünülmüş ve zaman geçmeden bu sahada sözlü hafıza değerlendirilmek istenmiştir. İlgili süreçte ayrıca, yazılı belge ve arşiv belgelerinin bir kısmı incelenmiştir. Ancak, şecerelerin sahilliğinin tespiti bir amaca dönüştürmemiştir.

Nitekim bu araştırmada kayda değer görülen hususlar, söz konusu saygı ve kabul üzerinden halkın neye inandığı ve bu dönemde insanların gündelik hayatlarını ne şekilde sürdürdüklerinin bir ölçüde kavranmaya çalışması olmuştur. Netice olarak, bu çalışmanın bazı anlatıların gerçekliğinin tartışılabilir olmasına rağmen Rıfaiilik ve Kadiriğin yaygın olduğu bu bölgede, Horoz Köyü'nde de söz konusu tarikatların geçmişe dönük temellerinin yaşatıcı kimliklerinin tespitine ve köyün gündelik rutinlerine ilişkin bazı kesitlerin elde edilmelerine olanak sağladığı düşünülmektedir. Şüphesiz bu çalışma ileride farklı belgelerin araştırmaya dâhil edilmeleri ile yeni boyutlar kazanacaktır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kayıtları

İstanbul Müftülüğü Meşihât Arşivi: Nakibü'l-eşrâf Defterleri: 101, 102, 103, 104, 105, 106 numaralı defterler.

Sâlname-i Vilayet-i Haleb, 1284.

Sâlname-i Vilayet-i Haleb, 1285.

Sâlname-i Vilayet-i Haleb, 1286.

Sâlname-i Vilayet-i Haleb, 1288.

Salname-i Vilayet-i Haleb, 1318.

Sâlname-i Vilayet-i Haleb, 1319.

Sâlname-i Vilayet-i Haleb, 1330.

Telif Eserler

Abdurrezaak Horoz'dan alınan aile şecere fotokopisi

Aydın, B., Yurdakul, İ. & Kurt, İ. (2006). *Şeyhülislâmlık (Bâb-ı Meşihât) Arşivi Defter Kataloğu*. İstanbul: İSAM.

Bozkurt, İ. *Aşiretler Tarihi*. İstanbul: Kitap Matbaası.

Counce, S. (2011). *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*. (Çev. B. B. Can ve A. Yalçınkaya) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ekinci, A. (2018). *Mistizm ve Mecma'ül Bahr. Osmanlı Urfası*. (Ed. A. Ekinci) c.II. İstanbul: Orient Basım, 165-179.

Kılıç, R. (2005). *Seyyidler ve Şerifler*. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Nüfus Kayıt Örneği, Hamade Bozkurt.

¹⁵ Turan'ın tahrir kayıtları üzerinden ele aldığı XVI. Yüzyılda Urfa Sancağı adlı eserde Horoz Köyü'ne ilişkin bilgiler edinmek mümkündür. Meselâ, Harran'daki (1540-1566 tahrirleri) miri çeltik için gerekli su Cüllab nehrinden sağlanmaktadır. Suyun mecrası, Cüllab nahiyesine bağlı Horoz karyesi üzerinden Kubacık nehri kanalıdır. Ayrıca, Horoz, 1518-1566 yılları arasında her tahrirde kaydı bulunan köyler arasındadır (Turan, 2005: 84, 205). Urfa'da yer adlarının kökenlerine ilişkin bilgi eksikliği ve şehirleşme sürecindeki faktörlerin tartışıldığı son dönem yayınlarından "Mistizm ve Mecma'ül Bahr" adlı makalede, Urfa yer adlarının kökenlerine ilişkin bilgilerin yok denecek kadar az olduğu, bu bağlamda tarihi ve toplumsal verilerin bu döneme değin sistematik bir araştırmaya konu olmadığı belirtilmiştir. Kentin özellikle, 639 tarihinden itibaren göçebe eğilimli toplumların eline geçtiği ve Müslüman, Arap, Türk ve Kürt göçebe aşiretlerin şehre damga vurduğu, Zengiler dönemi sonrası Urfa'nın dervişler için bir çekim noktası olduğu ve Urfa'daki türbelerin büyük bir kısmının bu dönemden sonra Urfa'ya gelen kolonizatör dervişlere ait olduğu değerlendirilen konular arasında yer almıştır. İlgili çalışma için ayrıca bkz. (Ekinci, 2018: 165-179).

¹⁶ Ocak, Anadolu'nun fethinin büyük ölçüde tamamlanmasını takiben XIII. yüzyılın başlarından itibaren çeşitli tasavvufi akımların, muhtelif tarikatların mensup şeyh ve dervişlerin Anadolu'ya geldiklerini belirtirken söz konusu guruplar arasında Moğolların Orta Asya'yı çok geçmeden de İran ve Irak'ı istila etmelerinin ardından bundan rahatsız olmuş Kubreviye, Sühreverdiye, Rıfaiye ve Kadiriye gibi tarikatların yer aldığını belirtir (Ocak, 2011: 169-17). Başka bir çalışma ise Abdülkâdir Geylani'ye atfedilen tavuk kerametine yer verir (Uludağ, 2004: 33).

- Ocak, A. Y. (2012). Osmanlı İmparatorluğu'nda Din. *Yeniçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri Osmanlı Dönemi*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 84- 146.
- Ocak, A. Y. (2011). Anadolu'da İslam. *Ortaçağlar Anadolu'sunda İslam'ın Ayak İzleri Selçuklu Dönemi*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 139- 193.
- Önel, A. (2018). Harran'da Konuşulan Arapça Lehçe. *Türkiye'de Konuşulan Arap Diyalektleri*. (Ed. Y. Acat). İstanbul: Akdem Yayınları, 107- 139.
- Özkaya, O. (2017). *Geçmişin Sesiyle Tarihi Yeniden Düşünmek Üzerine Bir Sözlü Tarih Denemesi (Antakya Örneği 1921-1939 Sosyo - Kültürel Yaşam)*. Adana: Ekrem Matbaası.
- Taş, Y. (2018). XIX. Yüzyılda Urfa'da Bir Tarikat Şeyhi: Erbilli El-Hâc Abdülkâdir Efendi (Ö. 1898), *Osmanlı Urfası*. (Ed. A. Ekinci). c.II, İstanbul: Orient Basım.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Alt Üst Soy Belgesi, Abdurrezak Horoz.
- Turan, A. N. (2005). *XVI. yy'da Ruha (Urfa) Sancağı*. Şanlıurfa: Şurkav Yayınları.
- Tosh, J. (1997). *Tarihin Peşinde*. (Çev. Ö. Arıkan) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Uludağ, S. (2004). *Tasavvuf Kültüründe Kerâmet Anlayışı Bursa'da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü*. Bursa: Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları.
- Yow, V. R. (2005). *Recording Oral History, A Guide for the Humanities an Social Sciences*. USA: Altamira Press.

Sözlü Kayıtlar

- Abdülhakim Önel ile 2018 yılında yapılan görüşme (Harran Üniversitesi Arap Dili ve Belâgati Öğretim Görevlisi).
- Abdurrahman Özcan ile 2018 yılında yapılan görüşme (D. 1984 Şanlıurfa, Akçakale İstanbul Fatih Rıfâi Dergâhı Şeyhi).
- Abdurrezak Horoz (D. 1971. Şanlıurfa merkez, Horoz Köyü/Mahalle kütüğüne kayıtlı) ile 2009, 2010, 2018 yıllarında yapılan görüşmeler.
- Hamdi Bozkurt (D. 1339- Ö. 2015 Eyyübiye İlçesi Ulucanlar Mahallesi) ile 2010 yılında yapılan görüşme.
- Hüseyin Alaş (D. 1960- Ö.2014) ile 2009, 2010 yıllarında yapılan görüşmeler.
- Mehmet Horoz (D. 1952. Şanlıurfa merkez Horoz Köyü/Mahalle kütüğüne kayıtlı) ile 2010 yılında yapılan görüşme.

Ek I:

